

Dr. Albin Škrinjar DI

GLEĐANJE KRISTA APOSTOLSKO I NAŠE (Iv 1, 14; 1 Iv 1, 1—3)

GLEĐANJE BOGA KRISTOVO I NAŠE (Iv 3, 11. 32—36)

1. Gledanje Krista apostolsko i naše

Nije prošlo mnogo godina otkad smo završavali svetu misu ovom rečenicom: »I Riječ je tijelom postala i nastanila se među nama, i vidjesmo slavu njegovu — slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca, — pun milosti i istine.« Odzvanjale se te riječi u nama kao riječi učenika i očevica Isusova. I dolazile su nam na pamet neke druge riječi, pune emfaze i tronuća: »Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrismo i ruke naše opipaše o Riječi života — da, Život se očitava, i vidjeli smo i svjedočimo, i navješćujemo vam Život vječni, koji bijaše kod Oca i očitova se nama — što smo vidjeli i čuli, navješćujemo i vama, da i vi imate zajedništvo s nama« (1 Iv 1, 1—3). Katolici, općenito, nisu sumnjali o tome da su to riječi Ivana, sina Zebedejeva, miljenika Isusova. Međutim se širilo i u taboru više-manje racionalističkom prevladalo mišljenje da ni u evanđelju ni u poslanici ne piše to Ivan, već neki nama nepoznati kršćanin na izmaku prvog stoljeća. Ne svjedoči, dakle, očevicac. Njegovo gledanje bilo je tek duhovno, gledanje vjere, premda, možda, s nekim odnosima prema očevicima. To nije naše mišljenje. Ipak se mi ovdje ne možemo upuštati u potanje dokazivanje autentičnosti Ivanova evanđelja i njegove prve poslanice. Ali u svakom slučaju ostaju neki problemi navedenih rečenica koje želimo po redu riješiti, osobito naše dioništvo u apostolskom gledanju.

Tjelesno i duhovno gledanje kod sv. Ivana

Prvi je problem ispravno razlikovanje tjelesnog i duhovnog gledanja. Nije tu izbor: ili jedno ili drugo. Apostol Ivan uživao je oboje. Farizeji s kojima se on koji put gurao laktima oko Isusa, gledali su tjelesnim očima kao i Ivan, ali prosvijetljenih očiju srca svoga nisu

imali. A to je važnije, za spasenje bezuvjetno. Ostaje ipak kod Ivana neki naglasak i na tjelesnom gledanju očevidaca Isusovih. Baš je Ivan svečano proglasio da je Riječ tijelom postala (r. 13), da onda smjesta nadoda »i vidjesmo«. Utjelovljena Riječ gledala se tada i tjelesno. Kako tjelesno, reći će nam tko, kad je govor o gledanju slave Božjeg Jedinorođenca? A bilo je tako. Pošto je Isus u Kani Galilejskoj pretvorio vodu u vino, oči su njegovih učenika vidjele čudo, a duh je njihov baš iz čuda kao čuda prepoznao slavu Kristovu (Iv 2, 11). Marti je Isus obećao da će gledati slavu Božju (Iv 11, 40). Martine su oči gledale uskrišenje brata joj Lazara, očima vjere razabrala je u uskrišenju slavu Božju. »Budeš li vjerovala, vidjet ćeš slavu Božju«, tako joj je rekao Isus.

Sjetilna spoznaja ističe se jako u proslovu prve Ivanove poslanice (1, 1—3), u očitoj vezi s Iv 1, 14. Snažna je tu emfaza u glagolima slušati, gledati, pipati, i to — izrično je to rečeno — ušima, očima, rukama. Subjekt su tih rečenica svjedoci očevici. Oni se nesumnjivo razlikuju od kršćana kojima je poslanica namijenjena (r. 2. 3). Njima je bilo dano da očima gledaju Krista, jedva komu od naslovnika poslanice. Naročito što su rukama pipali, teško se razumije o tek duhovnoj spoznaji. Njihova sjetilna spoznaja bila je intimno, logično povezana s duhovnom spoznajom onoga koji se u proslovu Ivanova evanđelja zove Riječ (*Logos*), Jedinorođenac Očev, a u 1 Iv 1, 1 Riječ o Životu.

A sad se pita možemo li mi ljudi dvadesetog stoljeća biti zajedničari gledanja apostola Ivana, čovjeka prvog stoljeća. Da na to pitanje odgovorim, moram najprije svratiti pažnju na činjenicu da se Krist, prema Ivanu, može *vidjeti* tek duhovno. Riječi su Ivanove: »Tko god ostaje u grijehu (Krista) nije vidio ni upoznao« (1 Iv 3, 6). Slično drugdje: »Tko zlo čini, nije vidio Boga« (3 Iv 11). Što se tim riječima izrično poriče grešnicima, to se nedvojbeno, premda neizrečeno, pripisuje kršćanima čista života, vidjeti Krista, vidjeti Boga, duhovno dakako. Evo još nešto iz evanđelja! Isus navješćuje apostolima da će ga vidjeti uskrsla (Iv 14, 19). Znameniti egzegeti smatraju da to obećanje nije pridržano apostolima, nego da se tiče i onih koji će kasnije gledati Krista tek duhovno, gledanjem koje izvire iz životnog sjedinjenja s Isusom: »Vi ćete me vidjeti jer ja živim i vi ćete živjeti.« Tako tumače Isusove riječi R. E. Brown, R. Schnackenburg, H. van den Bussche i drugi istaknuti tumači. Pripominjem usput da R. Bultmann naopako obrazlaže Isusovo proročanstvo kao da ono lišava uskrsni događaj svojstva vanjskoga čuda.¹ Baš kod Ivana iskače vanjsko čudo u ukazanjima uskrslog Spasitelja.

Nećemo, dakle, sumnjati da se u Ivanovim spisima priznaje duhovno gledanje Krista vjernicima kojima nije bilo dano da se sastanu sa zemaljskim Isusom. Ne smeta što Ivan u tom smislu rjeđe upotrebljava glagol vidjeti. Za gledanje apostolsko, i tjelesno i duhovno, čitamo u 1 Iv 1, 1—3 *heorákamen*: gledali smo, ali tako da je gledanje ostavilo u nama dubok i

¹ R. BULTMANN, *Das Evangelium des Johannes*, Göttingen 1957, str. 479.

trajan utisak. U r. 1 čitamo glagol *theáomai* = *gledam i motrim dugo s interesom i simpatijom*. U 1 Iv 1, 3 sjetilna se spoznaja silno ističe, ali takva kojom se u dušama apostola objavio Logos, objavio Život koji bijaše kod Oca u preegzistentnom Kristu (r. 1. 2). Samo duhovne oči su u svetim apostolima bile kadre to gledati. Njihovo duhovno gledanje spominjali su već stari crkveni oci i pisci, Origen, Grgur Nis., Jeronim, Didim Al., Ambrozije, Prokopije Gaz., Beda, kasnije *Glossa* (možemo je nazvati srednjovjekovnim biblijskim priručnikom). Ali je bjelodano da nijednomu od njih nije palo na pamet da u proslavu poslanice ne govori apostol Ivan, da ne govori kao očevidac Isusov. Bili su samo uvjereni da se tjelesno gledanje Isusovih čudesa, Isusova presvetog života, slušanje njegove božanske nauke produbilo i usavršilo gledanjem duhovnim.

Gledanje neposredno ili tek posredno u Iv 1, 14; 1 Iv 1, 1—3?

Ima bibličara koji se mogu oteti dojmu u proslovima Ivanova evanđelja i njegove poslanice predstavljaju nam se nekako Isusovi svjedoci očevici, a da sam sveti pisac ipak nije živio skupa s Isusom. Da to dvoje usklade pokupili su iz raznih literatura izreke u prvom licu množine, koje ima svoje opravdanje u tome što je netko iz neke zajednice nešto učinio, ali ne baš onaj koji kaže »mi«. Odisej pripovijeda u Odiseji kako su pred Trojom mnogi Grci poginuli i kaže »pogibosmo«, mada on sam nije poginuo (XI, 438). Tuži se Lepid Rimljanin što su ubojstvom Cezarovim bile zgažene mnoge zakletve i kaže »zgazismo«, premda on sam, pristaša Cezarov, nije digao ruku na Cezara, nije ništa zgazio.² Tacit piše: »Naše su ruke (tj. rimske ruke) vukle Helvidija u zatvor«, ali ni pošto baš ruke Tacitove.³ Klerici grada Hipona dovikivali su Donatistima: »Kažete da vi trpите progón, a vaši naoružani ljudi gase naše oči krečom i octom«,⁴ dakako oči katolika, u čije ime govore klerici.

Takvih načina izražavanja ima sijaset, i u Sv. Pismu. To tako djeluje na neke egzegete, većinom protestante, te dvoje ili naprosto niječu da je onaj koji govori u Iv 1, 14 i u 1 Iv 1, 1—3 sam vidio Krista. Dosta je, vele, da je bio član zajednice, od koje su neki bili Isusovi očevici. Koje zajednice? Crkve, bez sumnje. Može, vele, Crkva ili netko u ime Crkve reći »vidjeli smo«, ako su nekada apostoli tjelesnim očima vidjeli Krista. Bultmann citira s priznanjem H. v. Campenhausen-a, koji je tom pluralu nadjenio ime pluralis ecclesiasticus,⁵ eklezijalni plural. Najbolji anglikanski tumač Ivanova evanđelja C. K. Barrett isto tako drži da »vidjeli smo« može značiti »vidjeli smo mi Crkva, mi kršćani«⁶.

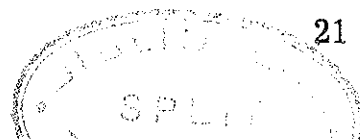
² APPIANUS, *De bello civili* 2, 131.

³ TACIT, *Agricola* 45.

⁴ AUGUSTIN, *Ep.* 88, 8.

⁵ R. BULTMANN, o. c., str. 46, bilj. 1

⁶ C. K. BARRETT, *The Gospel according to St John*, London 1967, str. 118. 119. 138.

Ali pozor! Barrett dodaje u svojoj egzegezi nešto što zaslužuje naše zanimanje, naime o Crkvi autoritativnoj učiteljici, poslušnoj Duhu Svetomu, koji stvar Kristovu aplicira jednom kršćanskom naraštaju iza drugoga. I mi rado prihvaćamo što veli Barrett o poslanju Crkve, tijesno povezanom s poslanjem Duha Svetoga. Ali ne tako kao da u Iv 1, 14 ne govori apostol Ivan. To niječu oni kojima je autentičnost Ivanova evanđelja nemoguća ili barem nedokazana. Mi vidimo u Ivanovu evanđelju svjedočanstvo apostolsko. Snaga tog svjedočanstva ostaje ista jer i Duh Sveti trajno svjedoči s apostolima: »A kada dođe Branitelj, koga ću ja poslati od Oca — Duh istine, koji od Oca izlazi — on će, veli Isus, svjedočiti za mene. I vi ćete svjedočiti (tj. apostoli)«: Iv 15, 26. 27. Duha Svetoga kao svjedoka zorno nam prikazuje Ivan u 1 Iv 5, 6. 7. Mi lošću Duha Svetoga mi imamo u sebi svjedočanstvo (1 Iv 5, 10; Otk 6, 9; 12, 17; 19, 10), nosimo u sebi riječ Božju kao počelo nadnaravnoga života (usp. Iv 5, 38; 1 Iv 1, 10; 2, 14). Slušajući kod službe Božje riječi Ivanove rečenice, mi s punim pravom aklamiramo »Riječ je Gospodnja«, riječ koja se od apostolskih vremena trajno i neprekidno perpetuira u dušama svjedočenjem Duha Svetoga.

Svjedočanstvo svetih apostola čuva i svoju *povijesnu* vrijednost. Svjestan je toga Ivan kad piše: »Vidjeli smo i svjedočimo« (1 Iv 1, 2). Vrijednost povijesnog svjedočanstva jamči sam Isus: »I vi ćete svjedočiti jer ste od početka sa mnom« (Iv 15, 27). Takvo se svjedočanstvo naglašuje i u Djelima apostolskim, a osniva se na tjelesnom gledanju i slušanju Isusa, na dugotrajnom zajedničkom životu s njime (1, 21 sl.; 2, 32; 3, 15; 5, 32; 10, 39. 41; 13, 31). Bez povijesnog svjedočanstva apostolskog upast ćemo u fideizam i subjektivizam. Uvažavajući riječ Ivanovu i riječ Duha Svetoga, radosno ćemo opetovati riječi sv. Ambrozija: »I mi smo vidjeli u Ivanu; svojim očima promotrili smo u apostolima, svojim rukama spoznali smo u Tominim prstima«; i opet: »Dakle, što je (Ivan) čuo, čuo sam i ja; što je on vidio, vidio sam i ja«.⁷

2. Gledanje Boga Kristovo, gledanje naše (Iv 3, 11. 31—36)

Bilo nam je milo i drago saznati da privilegiranog gledanja Krista apostola očevidaca možemo i mi na neki način postati dionici. Možemo li isto tako i Kristova gledanja Boga, o kojem je govor u Iv 3, 11. 31—36? Vidjet ćemo. Najprije trebamo znati da se kod Ivana često energično poriče mogućnost da mi gledamo Boga dok smo putnici na zemlji (Iv 1, 18; 5, 37; 6, 46; 1 Iv 4, 12; 4, 20). Iznimno se ipak koji put dopušta neko gledanje Boga, koje ne može biti drugo nego savršenija spoznaja Boga. Gledali su tako Boga apostoli dok su gledali Isusa: »Tko je vidio mene, vidio je i Oca« (Iv 14, 9; usp. 3 Iv 11). Ali to gledanje nije *dioništvo* u neposrednom Isusovu gledanju Boga, nego mu je posljedica u nama.

⁷ AMBROZIJE, In Lc 5, 96, PL 15, 17. 47; De Incarn. 3, 11, PL 16, 859 sl.

Ipak je prema nekim egzegetima naše dioništvo izraženo u Iv 3, 11: »Zaista, zaista, kažem ti, što znamo govorimo, i ono što vidjesmo svjedočimo«. Riječi su to Isusove iz razgovora s Nikodemom. Čini se nekima da Isus govoreći u množini pridružuje sebi druge, i obične vjernike. O samom sebi, naime, Isus nikad ne govori u množini, za svoju osobu ne služi se, kažu, ni emfatičkim ni majestetskim pluralom. Ali koga je Isus onim riječima sebi pridružio? Boga Oca? Duha Svetoga? Obojicu? Bila su to mišljenja mnogih crkvenih otaca i drugih kroz stoljeća. Oni sada više nemaju sumišljenika. Čitamo, doduše, kod Ivana da i Otac svjedoči (Iv 5, 32. 37; 8, 18; 1 Iv 5, 9 sl.), svjedoči Duh Sveti (Iv 15, 26; 1 Iv 5, 6 sl.). Ali da svjedoči ono što je čuo i vidio može se reći samo o Jedinorođencu Božjem.

A tko bi inače mogao biti Kristu drug u gledanju i slušanju? A. Durand nije u neprilici, nabraja mnoge: proroke SZ, Ivana Preteču, prve Isusove učenike, Ivana Ev., cjelokupnu Crkvu Božju⁸. Drugi vole birati, jedni ovog, drugi drugog. Protivi se tome svečani Isusov proglas (»zaista, zaista«), koji u ušima temeljitih poznavalaca Ivana Ev. zvuči kao čisto kristološki proglas. Opetuje se u istom poglavlju u r. 31 sl., a vrijedi samo za Krista: »Tko dolazi s neba, on je iznad sviju. Što je vidio i čuo — za to svjedoči, a svjedočanstva njegova nitko ne prima.« I. de la Potterie iznosi solidne razloge za svoje mišljenje da Isus nikoga ne pridružuje sebi. Nigdje se u Ivanovu evanđelju ne kaže da učenici govore što *znaju*, a Isus zna Oca (7, 29; 8, 55). Za *govorimo* služi se Ivan u 3, 11 glagolom *lalúmen*, kojemu se daje sakralno značenje ako mu je subjekt — u Iv često — Objavitelj Krist. Učenici prema Ivanu svjedoče ono što su povjerovali; jedini Krist svjedoči ono što je vidio. Njegovo se svjedočanstvo ne prima: opet nešto što se u Iv kaže samo o Isusovu svjedočanstvu.⁹

Nas uvjerava I. de la Potterie. Nikako ne možemo pristati uz A. Wikenhausera da u r. 11 govore poukrsni apostolski svjedoci koji na temelju vlastitih doživljaja navješćuju da je došlo vrijeme spasenja a djelovanje Duha Svetoga postalo činjenica.¹⁰ Protestant H. Strathmann iznosi isto mišljenje gotovo istim riječima.¹¹ Pa što ćemo onda mi s tim neobičnim, u Isusovim ustima sasvim iznimnim pluralom? Prema jednom tumačenju Isus pluralom ističe svoje dostojanstvo, ili snažno naglašuje svoje riječi.¹² Drugima se čini da je plural odjek Nikodemovu »znamo« (r. 2), ovisan o njemu, prema njemu u opreci.¹³ I jedno i drugo je tumačenje vjerojatno, a meni je vjerojatnije drugo. Zastupaju ga jako uvaženi tumači Sv. pisma. A kao najvažnije opetujem da Isus govori samo o sebi; smatram da je to dokazano.

⁸ A. DURAND, *Evangile selon Saint Jean*, Verbum salutis 4, Paris 1930, str. 86.

⁹ I. de la POTTERIE, *Jesus et Nicodemus: de revelatione Jesu et vera fide in eum* (Jo 3, 11—21), VD 1969, 5, str. 258 sl. Protiv J. BLANK, *Krisis*, Freiburg i. Br. 1964, str. 58—60.

¹⁰ A. WIKENHAUSER, *Das Evangelium nach Johannes*, RNT 4, Pustet 1961, str. 88.

¹¹ H. STRATHMANN, *Das Evangelium nach Johannes*, NTD 4, Göttingen 1968, str. 68.

¹² Npr. J. F. ALLIOLI, F. POELZL, alternativno francuska ekumenska Biblija. — BULTMANN: plural zastire tajnu jedinstvenog znanja Kristova (str. 104).

¹³ U svojim komentarima W. K. REISCHL, A. ARNDT, M. — J. LAGRANGE, H. van den BUSSCHE, S. GAROFALO, R. E. BROWN I, 132 i u svom već navedenom članku I. de la POTTERIE (VD 1969, 5, 258).

Čudim se što poslovično slavljani tumač svetih evanđelja iz 16. stoljeća, Maldonat, osjeća da te sentencije ne može dokazati mada mu se čini najvjerojatnija. S druge strane čudim se i o. J. Knabenbaueru, koji je još u prvim decenijama našeg stoljeća vrijedio kao jedan od vođa u katoličkoj egzegezi. On je glede Iv 3, 11 mislio na gledanje čovječje duše Isusove, koja je živjela *in visione beatifica*, u neposrednom gledanju Boga. Naprotiv je najnovija egzegeza tako jakim svjetlom osvijetlila nauku sv. Ivana, svestrano i u tančine, povezujući kako valja sve izreke, da ja više ne mogu dvojiti o tom da je u navedenom tekstu govor o preegzistentnom Kristu. Isus u slijedećem r. 13 predstavlja sebe kao onoga koji je sišao s neba. U r. 31 »tko odozgo dolazi«, »tko dolazi s neba« evidentno je Krist sa svojom preegzistencijom. Riječi »što je vidio i čuo« (r. 32) nedvojbeno označuju ono što je Logos vidio i čuo prije svog utjelovljenja. Još se u Iv 6 ponavlja da je Krist sišao s neba (r. 33. 38. 41. 42. 50. 51. 58. 62); pred r. 51 više, što je važno u našoj raspravi, i u prvom redu kao Objavitelj. U 8, 38 evo proglas Isusov: »Ja govorim što vidjeh kod Oca.« I da ne zaboravimo još Iv 1, 18 što je najmarkantnije: »Boga nitko ne vidje, Jedinorođenac — Bog — koji je u krilu Očevu, on nam ga obznani«!

Isusova duševnost za nas je neprodorna tajna, kako je čovjek Isus bio svjestan da je gledao što je gledala u Bogu druga Osoba presv. Trojstva! Ali nemamo prava prebaciti Spasitelju da se varao i nas prevario. A što je bio predmet njegova preegzistentnoga gledanja, prema Iv 3, 11? Samo ono što je razlagao Nikodemu o djelovanju Duha Svetoga u našem nadnaravnom rađanju? Puno vjerojatnije gledao je i sve što će u svom javnom životu propovijedati. Tek o sebi i samo to — kako misli Bultmann — da je On Objavitelj?¹⁴ Ne tako. Propovijedao je i o drugim osobama, o mnogim istinama, o Ocu, o Duhu Svetom, o sebi kao poslaniku Božjem i otkupitelju, o sakramentima, o eshatologiji, o svojoj smrti i proslavi na križu i na nebu, o stavu dobrih i zlih ljudi prema njemu. Motrio je djelovanje svog Oca i njegove spasonosne namume (Iv 5), koje je Otac naumio izvesti po njemu, svome Sinu Isusu Kristu.

Naše gledanje Boga prema Iv 3, 11?

Isus u Iv 3, 11 nedvoznačno zbori o svom osobnom preegzistentnom gledanju Boga i Božjih stvari. No susreli smo već prije druge tumače, i katoličke, kojima se sve čini da Isus svom gledanju priključuje neke ljude, proroke SZ, apostole, makar sve vjernike. Nama se nije tako činilo. Kako mogu smrtnici biti zajedničari gledanja kakvo je mogao uživati samo Očev Jedinorođenac? Možda će tko nama prigovoriti i pozvati se na koncil Vat. II LG 31. Tu čitamo riječi o vjernicima,

¹⁴ R. BULTMANN, o. c. 103 sl., *Theol. des N. T.*, 408 sl.

i laicima, kako su »pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom ... na svoj način postali dionici Kristove... proročke... službe.« Da, ali koncil dodaje »na svoj način«. Nije isti način gledanja u preegzistentnom Kristu i u vjernicima, nije isti način ni svjedočenja što slijeđi iza gledanja. To smo već prije objasnili. Iako smo u prvom dijelu ove studije naveli iz Iv 14, 9 Isusovu tvrdnju da su apostoli vidjeli Oca kad su vidjeli njega Isusa, ipak u strogom smislu riječi, oni nisu vidjeli Oca, nego su ga spoznali u Isusu, savršenije, razumije se. Dublju spoznaju i mi izražavamo glagolom vidjeti.

Samo jedan primjer! Čuo sam kao bogoslov filozofa P. Geny-a D. I. Na upit zašto se tako zagrijao za tomizam, odgovorio nam je kratko: »Proučio sam i vidio.« Krepkim je glasom izustio »j'ai vu« (vidio sam). Vidio je, tj. jasno je spoznao istinu tomizma. Neusporedivo je jasnija spoznaja koju Ivan u epilogu prve poslanice izražava opetovanim »znamo« (5, 15 bis. 18. 19. 20). Ivan, bome, nije skeptik. On osjeća u svojoj vjerskoj spoznaji nepokolebljivu sigurnost. Tako duboku i sigurnu spoznaju on pripisuje nadnaravnom daru: »Znamo da je Sin Božji došao i dao nam razum da upoznamo Istinitoga« (1 Iv 5, 20). Silan intelektualizam odzvanja u tim zanosnim riječima. Ali je to intelektualizam koji prožima sav naš vjerski život; sam Isus nam to svjedoči: »A ovo je vječni život: spoznati tebe, jedino pravog Boga, i onoga koga si poslao, Isusa Krista« (Iv 17, 3). Svjedoči i Ivan u retku što smo ga baš naveli iz njegove poslanice o razumu što nam ga daje Krist, ovim dodatkom: »I mi smo u Istinitomu, u Sinu njegovu Isusu Kristu.« Svjedoči i vjekovna egzegeza; njoj vjerman piše W. Estius († g. 1613.) da je kod Ivana isto poznati Boga, ljubiti Boga, imati Boga, biti ili ostati u Bogu, isto dakako u stvari, ne pojmovno.

Da izrazi baš pojam kršćanskog gledanja Boga, Ivan obično upotrebljava glagol *poznati*, iznimno *vidjeti*. Hoće da istakne razliku između gledanja Očeva Jedinorođenca i naše spoznaje, razliku između naše zemaljske spoznaje i budućega gledanja (1 Iv 3, 2). Time on izraz *vidjeti Boga* ne osuđuje. Neće nam zamjeriti ako, čitajući Iv 3, 11 o gledanju Kristovu, nastojimo iz drugih njegovih tekstova razabrati kako možemo *na svoj način* postati dionici Kristova gledanja i slušanja i svjedočenja. Ivan nas uči da je najprikladnija priprava za nebesko gledanje naše sadašnje čišćenje srca. »I tko god ima tu nadu u Njemu, čisti se kao što je On čist« (1 Iv 3, 2). Priprava je to i za neko gledanje Boga ovdje na zemlji. Tako ja shvaćam i šesto blaženstvo u Mt 5, 8: »Blago čistima srcem: oni će gledati Boga«, gledati savršeno na nebu, a nešto od toga predokusiti dok putujemo tamo gore.

Dakle čistoća! A vježba u krepostima? U ljubavi, koja je Ivanu krepost par excellence? Ivan i ljubav (prema bliženjenu) najintimnije sjedinjuje s poznavom Boga. »Ljubljeni, ljubimo jedni druge, jer ljubav je od Boga, i svaki koji ljubi, od Boga je rođen i poznaje Boga. — Tko ne ljubi, ne upozna Boga, jer Bog je ljubav« (1 Iv 4, 7 sl.). Kongenijalni

Ivanu sv. Augustin divno mudruje: »Ti pak, kad Boga još ne vidiš, ljubeći bližnjega zaslužuješ da ga vidiš; ljubeći bližnjega čistiš svoje oko da vidiš Boga... Ljubi, dakle, bližnjega, i promotri u sebi odakle ljubiš bližnjega; tamo ćeš vidjeti Boga koliko je moguće«. ¹⁵

Čistoća srca i ljubav! Da se Očevu Jedinorođencu približimo što više, njemu prema našim slabim mogućnostima pridružimo u gledanju i slušanju Boga (usp. Iv 3, 11), potrebno je još nešto treće, čista i vedra atmosfera, ne zamagljena, ne zadimljena, ne okružena. Jesam li time što kažem počeo lutati u svojim privatnim nazorima. Ne! Točno sam i to naučio od sv. Ivana, iz svega što on kaže o svijetu. Čujemo od svijeta i što je dobro i lijepo na njegovu području. Nije sve grešno. Ipak njegovo je štošta, a da nije grešno, odviše mondeno, prazno Boga, opasno da se ne pretvori u nešto Bogu protivno. A toliko nam svijet više u uši, toliko nam čara pred oči da će nam pokvariti oči, da će nas za glušiti. Postat ćemo više-manje ljudi *od svijeta* (Iv 8, 23; 15, 19; 17, 14. 16), govorit ćemo više-manje *po svjetsku* (1 Iv 4, 5: *ek tu kósmu*). Koliko će nam onda ostati vremena, smisla i sposobnosti da gledamo i slušamo Boga?

Da ga, koliko možemo, mi jadna ljudska stvorenja vidimo i čujemo, moramo — smijem li to reći? — i mi biti »u krilu Očevu«, daleko od pogubnih utjecaja, revni u čitanju i slušanju Božje riječi, vjerni Crkvi i njezinu Učiteljstvu. To će nas spasiti od svjetske praznine i dovesti do punine Kristove (usp. Ef 4, 13).

¹⁵ Tract. in Joh, XVII, gl. 5, br. 8, PL 35, 1531 sl.